

7. Atkinson, Anthony A., Linking Performance Measurement to Strategy: The Roles of Financial and Non-Financial Information, Journal of Strategic Performance Measurement, Aug/Sep 1997, Vol. 1, No. 4, p. 5, c. 566.

8. Kaplan, R.S., Atkinson, A.A. Advanced Management Accounting, 2nd ed., Prentice-Hall, 1996, 973 p.

9. Kaplan R., Norton D. The Balanced Scorecard: Translating Strategy into Action, Harvard Business School Press, 1996. – 376 p.

10. Paul Sloane. What Are the Best Metrics for Measuring Innovation? // www.destination-innovation.com

11. Shneiderman, A. Measurement: the Bridge between the Hard and Soft Sides // www.schneiderman.com

А.В. БОХАН,

к.е.н., доцент, Київський національний торговельно-економічний університет

Економічна безпека в інноваційних імперативах інтеграції

Розглянуто стратегічні напрями формування економічної безпеки в контексті інноваційних пріоритетів розвитку суспільства та посилення інтеграційних процесів у глобальному економічному просторі.

Ключові слова: економічна безпека, інтеграція, інноваційна мотивація, ресурси розвитку, глобальний простір.

Рассмотрены стратегические направления экономической безопасности в контексте инновационных приоритетов развития общества и усиления интеграционных процессов в глобальном экономическом пространстве.

Ключевые слова: экономическая безопасность, интеграция, инновационная мотивация, ресурсы развития, глобальное пространство.

Considers the strategic directions of the development of economic security in the context of innovation priorities of social development and strengthening of integration processes in the global economic space.

Keywords: economic security, integration, innovation motivation, resources development, the global space.

Постановка проблеми. Динамізм розвитку людства в реалізації інноваційних векторів суспільного відтворення відбувається за умов активізації науково-технічного прогресу та його специфічного прояву з огляду формування економічної безпеки. Сучасна діалектична взаємодія систем національної та міжнародної економічної безпеки виявляє тенденцію трансформації традиційних механізмів їх забезпечення в протистоянні новими загрозами, спричиненими економічними й технологічними диспропорціями в розвитку країн світу.

Глобалізація як суперечливий і об'єктивний історичний процес розширює простір інтернаціоналізації економік, технологій і культур, створюючи принципово нове середовище макросоціальних відносин і водночас виникнення відповідних загроз економічній, інформаційній, інноваційній та політичній безпеці. Це обумовлює життєву потребу в «прогресивній» безпеці – з більш широкими її функціями та цілями, різними методами і засобами, іншими наслідками її наявності чи відсутності [1, с. 8–12]. З метою зміцнення економіч-

ної безпеки й послаблення внутрішніх і зовнішніх загроз відбувається складна ієрархія системи глобальної безпеки, спроможної виконувати функції внесення своєчасних, ефективних і легітимних змін до політичного і соціально-економічного устрою суспільства.

Відбувається відчутна структуризація рівнів безпеки щодо захисту національних інтересів країн з огляду інноваційних імперативів цивілізаційного розвитку та специфіки діяльності глобальних акторів. Саме це спричиняє посилення суперництва країн за світові ресурси і прибутки на основі інноваційної моделі інтеграції. Успішність реалізації такої моделі виявляє не лише необхідність набуття країнами економічної, фінансової, технологічної, інформаційної чи військової могутності, а й пріоритету зміцнення духовних, інтелектуальних, наукових, культурних і екологічних складових потенціалу економічної безпеки в гарантуванні суверенітету та цілісності держав, а також захисту прав і свободи інтересів особистості в процесах життєствердження прогресивного розвитку.

Аналіз досліджень та публікацій з проблеми. Дослідження процесів транснаціоналізації економіки в контексті економічної безпеки інноваційного розвитку, виявлення взаємозв'язку між науково-технічним потенціалом та інноваційною безпекою, визначення особливостей розвитку національних економік з урахуванням напрямів інтеграції галузей високих технологій у міжнародну інноваційну сферу з відповідними аргументованими доводами, що містяться в ряді наукових праць вітчизняних та іноземних вчених: Ю. Бажала, Д. Лук'яненка, В. Новицького, О. Олейнікова, А. Сухорукова, Л. Федулової, А. Філіпенка, Ю.Пахомова, І. Герчикова, Є. Ленського, О. Сапир, Е. Уткіна, Дж. Кантвелла, Е. Чена, Дж. Даннинга, К. Бартлетта та ін.

Важливість даної проблематики обумовлена розширенням спектру прояву інноваційної конкуренції, що супроводжується поглибленням нерівномірності країн у їх спроможності генерувати ресурси розвитку національних інноваційних систем з урахуванням досягнень НТП, який може бути і генератором, і каталізатором проблем економічної безпеки. Адже інноваційні імпульси мають тенденцію не лише до

швидкого поширення й дифузії, але й до послаблення, що супроводжується революційними інноваціями з принципово різними економічними наслідками, а в ряді випадків – порушенням ринкової рівноваги та монополізацією сфери контролю за потоками інноваційних ресурсів.

У зв'язку з цим у системі міжнародного поділу праці утворюються нові «силові поля», проявом яких є переміщення деяких інноваційномістких галузей за межі національних територій країн-метрополій на периферію глобальної економіки відповідно до «вируку» порівняно слабкої наукової обумовленості [2, с. 45]. Акцентується увага не лише на формальній присутності науки як такої в структурі собівартості інноваційної продукції, а й на самій якості ресурсів генерування інновацій, що реалізуються за принципом різношвидкісного руху та непередбаченого впливу на економічну безпеку країн світу.

Такими чином, боротьба за ресурси об'єктивно переноситься в ті площини, які раніше трактувались як позаконкурентні, індивідуальні до логіки конкурентної діяльності, а також у нові інформаційно-просторові виміри за умов «звуження світу» в розумінні, співвідносному із запитами на ресурси. Проявляється неоднозначність наслідків практичного застосування комплексу регулятивних інструментів щодо диверсифікації нових форм концентрації ресурсів, більшість з яких пов'язані із сучасними інноваційними явищами. Ефективний контроль за ресурсами (як тими, що знаходяться на територіях інтегрованих країн, так і зарубіжними, доступ до яких забезпечує їх синергічно посилену міць інтегрованих суверенних суб'єктів) потребує «інтеграційного експансіонізму» [3, с. 3–10]. Тому інтеграційні простори з вираженою домінантністю метрополії також розглядаються як фактор та інструмент глобальної конкуренції за ресурси.

Мета статті полягає у визначенні передумов і сучасних особливостей формування економічної безпеки в контексті інноваційних пріоритетів розвитку суспільства та необхідності посилення інтеграційних процесів у глобальному економічному просторі.

Виклад основного матеріалу. Сучасна стадія постіндустріального розвитку засвідчує входження розвинених країн в інноваційно-інформаційну траєкторію зростання, що супроводжується інтенсифікацією, мобільністю та адаптивністю суб'єктів міжнародної економічної інтеграції. Тим самим впливаючи на характер економічної безпеки, урізноманітнення форм співвідношення сил на світовій арені шляхом модифікації факторів, що визначають «стратегічну потужність» і вектор спрямованості дії «потенціалу агресивності». Посилення вагомості економічної, фінансової, інформаційної та науково-технічної складової цього потенціалу зумовлює відповідну реакцію міжнародної спільноти у вигляді логіки «неоагресивного мислення» в економічній безпеці розвитку та об'єднання світових ресурсів у протистоянні новим загрозам. Вибудовуються «неокомпромісні» моделі збалансування інтересів конкуруючих країн, підтверджуючи їх пра-

ва лідерства за складних відносин «суперництва – співробітництва», що передбачає протидію або урівноваження «потреби в домінуванні» і «потреби в інтеграційній мотивації» [4, с. 51–52]. Це вимагає посилення інтересів до проблем економічної безпеки.

У найближчій перспективі, на нашу думку, поширюватиметься тенденція домінування логіки інтеграційної мотивації країн, яка спроможна виявляти нові вектори розвитку економічної безпеки, враховуючи складність і багатовимірність глобального простору, що характеризується:

- зростанням потреб окремих країн, задоволення яких можливе лише на регіональному, міжнародному та глобальному рівнях;

- наявністю цивілізаційних суперечностей між дією доцентрових і відцентрових сил глобалізації, встановленням балансу економічних пріоритетів між національними етноцентрично налаштованими господарськими системами країн (регіонів) у результаті спіралеподібного процесу заглиблення міжнародної сегментації ринків [5, с. 64];

- виникненням сфер вразливості національної ідентичності за умов нівелювань прагнень суспільства до економічної, підприємницької, екологічної та інноваційної активності;

- формуванням конкурентоспроможності країн за дії нових механізмів акумуляції, концентрації та відновлення ресурсів: традиційних (природних, матеріальних, фінансових, енергетичних, трудових) та імперативних (наукових, інтелектуальних, інформаційних, комунікаційних, інноваційних, технологічних, інституціональних, організаційних, управлінських);

- розвитком ієрархічно-мережевої взаємодії ТНК, стратегічних альянсів й інтеграційних об'єднань країн, що ініціюють інноваційну діяльність за рахунок «ефекту масштабу», інвестиційних можливостей у сфері НДДКР;

- функціонуванням регіональних інтеграційних об'єднань як відкритих поліструктурних системам з високим рівнем самоорганізації щодо обміну ресурсами і енергією, блокуванням наслідків внутрішніх і зовнішніх загроз економічній безпеці;

- досягненням синергії поєднання інноваційних та інтеграційних конкурентних переваг країн, спричиняючи самовідтворення їхніх національних інноваційних систем на вищому технологічному рівні [6, с. 422–423];

- реалізацією міжнародних стратегій довгострокових партнерських відносин на рівні вертикальних і горизонтальних зв'язків, які проявляються у вигляді екстернальної та інтернальної інтеграції [7, с. 7].

Зазначені особливості глобального простору виявляють не лише урізноманітнення сфер інноваційного розвитку суспільства, але й збільшують потенціал виникнення імпульсів «інтеграційних викликів XXI століття». Їхнє врегулювання традиційними інструментами системи економічної безпеки супроводжується структурними парадоксами в суспільному відтворенні, де існує напруга між: транснаціональними і міждержавними рівнями; суверенітетом і втручанням; інтересами інсайдерів і аутсайдерів світового ринку; інертністю держав і мо-

ІННОВАЦІЙНО-ІНВЕСТИЦІЙНА ПОЛІТИКА

більністю економічних суб'єктів; доцільністю та сподіваннями; силою та владою з одного боку і справедливістю й рівністю – з іншого; всезагальністю та індивідуалізмом чи сепаратизмом; інтервенцією, нейтралітетом і нейтральністю [8, с. 20].

У зв'язку з цим визначення спрямованості інтеграційних мотивацій країн посилює значимість потенціалу їх економічної безпеки в протистоянні загрозам глобального простору, а також стратегічну необхідність інноваційного саморозвитку економічних систем з огляду їх власних ресурсних компонентів (можливості окремих ресурсів для здійснення інноваційної діяльності) та результативних компонентів (реалізація ресурсних можливостей у формуванні інноваційного потенціалу) [9, с. 16–17]. Ці компоненти проявляють свої властивості по-різному залежно від ефективності державної ресурсної політики та наявності інноваційних складових в механізмах її реалізації (рис. 1).

Україна, володіючи багатючими природними, людськими і науково-технічними ресурсами, засвідчує їх ефективне використання лише в окремих галузях господарства: оборонній, радіоелектронній, ракетній, авіаційній та космічній промисловості, а також виробництві технологій надвисоких частот, кристалічних матеріалів для мікроелектроніки, сонячної енергетики. Проте ці здобутки неспроможні призупинити тенденції щорічного послаблення позицій України в світових рейтингах. Так, згідно з рейтингом глобального рівня конкурентоспроможності Global Competitiveness Report (The World Economic Forum) у 2008 році Україна посіла

73-тє місце, у 2009 році – 82-ге місце, в 2010 році – 89-тє місце; за індексом економічної свободи Index of Economic Freedom (The Heritage Foundation/Wall Street Journal) у 2008 році – 133-тє місце, у 2009 році – 152-ге місце, в 2010 році – 162-ге місце [10, с. 8]. Такі результати засвідчують не лише пониження показників порівняно з попередніми періодами, а й вказують на недостатній розвиток національного інноваційного потенціалу, зменшення привабливості середовища підприємництва та рівня економічної свободи, погіршення інвестиційного клімату та посилення загроз економічній безпеці.

Загальновідомо, що сучасне світове господарство перебуває у своєрідній «точці біфуркації» і його подальший розвиток пов'язаний із формуванням якісно нової гомеостатичної системи взаємозалежних саморегульованих та динамічних процесів, які відбуваються у планетарному масштабі [11, с. 55]. В такому разі з огляду на інтереси України інтеграція має передбачати не лише забезпечення абсолютної свободи руху товарів і факторів виробництва, вільного прояву ринкового механізму, а й зростання добробуту внаслідок оптимізації розміщення ресурсів та координаційної політики держав стосовно пом'якшення нерівномірності економічного розвитку країн і регіонів інтеграційного комплексу [12, с. 12–14]. Йдеться про своєрідну зміну якості економічних систем, що зумовлена внутрішніми рушійними силами інтеграції та спонукає країни до вищих форм її реалізації шляхом генерування інноваційних мотивацій у просто-

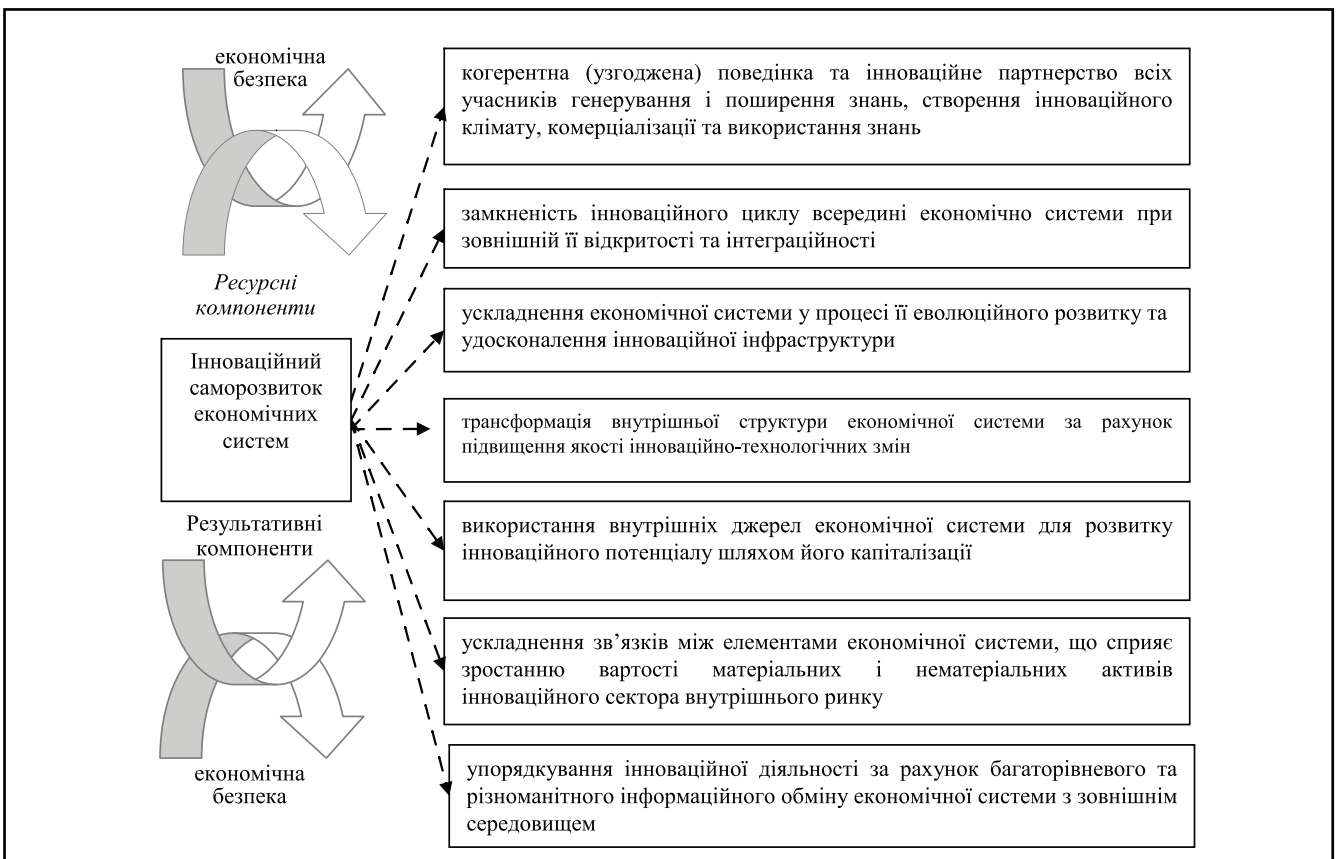

Рисунок 1. Компоненти інноваційного саморозвитку економічних систем

рі системної взаємодії складових економічної безпеки, що охоплюють такі рівні (рис. 2):

- політичний (реалізація ноополітики інноваційної діяльності за допомогою «м'якої сили» – опосередкованого впливу одних акторів на інтереси та поведінку інших за допомогою ідеологічних, наукових, освітніх, інформаційних, технологічних, комунікаційних, культурних та ін. інструментів);
- технологічний (продукування технологічних інновацій; розвиток ринку наукомістких технологій; освоєння та впровадження інноваційних технологій; інтернаціоналізація та ефективний трансфер технологій);
- організаційний (утворення нових видів інноваційних транснаціональних акторів, міжнародних стратегічних альянсів, бізнес-інноваційних мереж, кластерів, технопарків, технополісів, технологічних центрів тощо);

- конструктивний (формування «кооперативних» науково-технологічних конкурентних переваг шляхом об'єднання людського, ресурсного, інтелектуального та інноваційного потенціалу країн);
- синергетичний (розширення потенціалу комерціалізації інноваційних технологій, системного використання інноваційних ресурсів);
- інформаційний (розвиток інфраструктури інформаційних інновацій та диверсифікація напрямів інформаційних потоків);
- ідеаційний (генерування, сприйняття та впровадження країною (регіоном) інноваційних ідей розвитку людства);
- ноосферологічний (формування прогресивної «колективної свідомості та розуму» на засадах екологічної еволюції біосфери та безпеки розвитку).

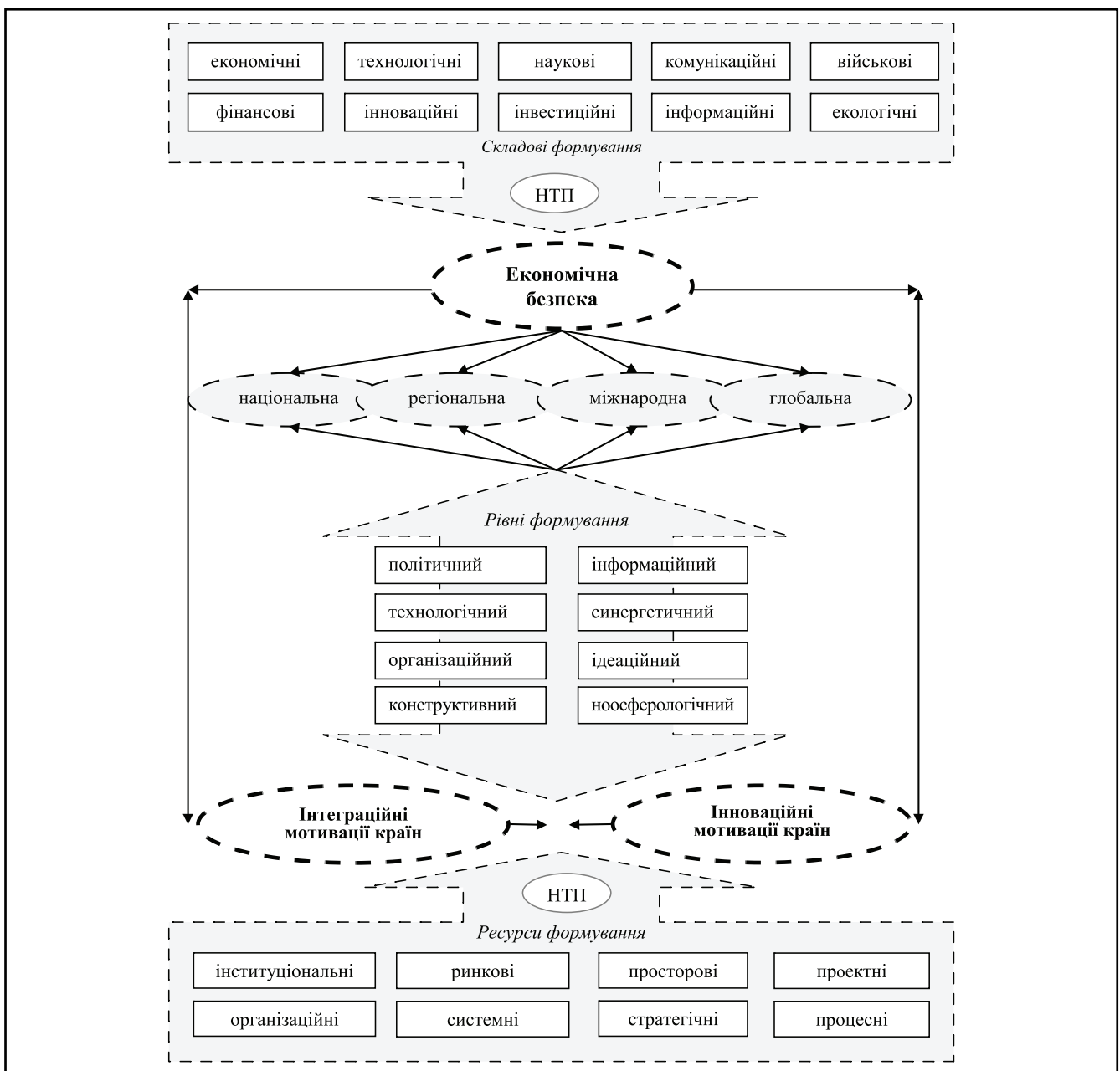

Рисунок 2. Простір системної взаємодії складових економічної безпеки

Вище наведені рівні системної взаємодії складових економічної безпеки за своєю функціональною спроможністю визначають можливості поєднання інтеграційних та інноваційних мотивацій країн, а також стимулювання розвитку «особливих» ресурсів їх формування: просторових, стратегічних, системних, ринкових, процесних, проектних, інституціональних, організаційних. Ці ресурси, у свою чергу, стимулюють виникнення нового рівня інтеграції країн світу, що ініціює розвиток інтерактивної моделі інноваційного процесу на основі комунікації, координації й кооперації різних суб'єктів глобального простору, які впливають на траєкторію та ступінь поєднання вертикальних, горизонтальних і зворотних інноваційних потоків. Зокрема, горизонтальна спрямованість інноваційного процесу має статичний характер від створення й поширення одиничного нововведення до повного насичення ринку; вертикальна – пов'язана з економічною циклічністю, зміною технологічних укладів, життєвим циклом інновацій, спрямованістю від базових інновацій до псевдоінновацій; зворотна – відображає реакцію на управлінські впливи та ступінь ефективності реалізації інноваційного процесу. Внаслідок цього утворюється нове середовище економічної безпеки інноваційної взаємодії у різних сферах (науковій, фінансовій, економічній, технологічній, інвестиційній, комунікаційній, інформаційній, екологічній, військовій). Такі взаємодії, еволюціонуючи, перетворюються в різні форми міжнародної співпраці стосовно стимулювання процесів інноваційної диверсифікації з метою розширення масштабів і сфер інтеграції, збільшення сегментів світового інноваційного ринку та забезпечення конкурентних переваг країн у глобальному просторі.

Висновки

Виявлені інноваційні імперативи в мотиваціях країн світу щодо ініціювання процесів інтеграції в глобальному просторі обґрунтовують стратегічну важливість для України створення нового формату міжнародної інноваційної взаємодії в контексті виявлення прогресивних конкурентних переваг та їх багатовекторної спрямованості за рахунок використання ефекту динамізму й синхронізації інноваційного процесу

відповідно до складових, рівнів та ресурсів формування економічної безпеки.

Список використаних джерел

1. Косолапов Н. Безопасность международная, национальная, глобальная: взаимодополняемость или противоречивость? / Н. Косолапов // МЭиМО. – 2006. – №9. – С. 8–12.
2. Новицький В. Імперативи інноваційного розвитку / В. Новицький // Економіка України. – 2007. – №2. – С. 45.
3. Новицький В. Регулятивні стратегії відкритих економічних систем і глобальна конкуренція за ресурси / В. Новицький // Економіка України. – 2007. – №7. – С. 3–10.
4. Михеев В. Китай и Япония на фоне глобальных тенденций / В. Михеев // МЭиМО. – 2007. – №4. – С. 51–52.
5. Старостіна А. Суперечливі шляхи економічної глобалізації / А. Старостіна, О. Каніщенко // Економіка України. – 2008. – №5. – С. 64.
6. Тараненко І.В. Системний характер формування інноваційної конкурентоспроможності: глобалізаційний контекст / І.В. Тараненко // Вісник Донецького національного університету. – 2010. – Сер. В: економіка і право. – Вип. 2. – Т. 2. – С. 422–423.
7. Підгурська І. Особливості формування міжнародних партнерських відносин у сучасній світовій економіці / І. Підгурська // Галицький економічний вісник. – 2010. – №1 (26). – С. 7.
8. Новоселовф А. Как вдохнуть новую жизнь в ООН? (Основные цели – предвидение и предотвращение конфликтов) / А. Новоселовф // МЭиМО. – 2001. – №11. – С. 20.
9. Романова О.А. Нелинейные модели инновационного роста и условия саморазвития открытых систем / Романова О.А., Гребенкин А.В., Акбердина В.В. // Экономическая наука современной России. – 2011. – №1. – С. 16–17.
10. Shamota M. Ukraine needs overhaul of its economic system // KyivPost. – 2011. – September 23. – P. 7–8.
11. Гражевська Н. Забезпечення конкурентоспроможності національної економіки в глобальному постіндустріальному вимірі / Н. Гражевська // Економіка України. – 2008. – №9. – С. 55.
12. Філіпенко А. Інтеграційні перспективи України: бігравітаційна модель / А. Філіпенко // Економіка України. – 2005. – №6. – С. 12–14.

Г.Т. ПАЛЬЧЕВИЧ,
к.е.н., КНТУ

Активізація методів фінансово-кредитного регулювання інноваційної діяльності

У статті визначено умови, дотримання яких необхідне в процесі фінансування інноваційної діяльності. Виділено фіскальні пільги для інноваторів та методи прямої фінан-

сової підтримки інноваційної діяльності. Окреслено проблемами та напрями удосконалення банківського кредитування інноваційного розвитку, роль іноземного інвесту-